

Література

1. Ковалев А. Г. К обоснованию методики исследования индивидуальных особенностей принятия решения в конфликтных ситуациях // Вопросы философии. – 1981. – №4. – С. 127-131.
2. Конструктивная психология конфликта / Б. И. Хасан. – СПб. : Питер, 2003. – 250 с.
3. Шакуров Р. Х. Причины конфликтов в педагогических коллективах и пути их преодоления / Р. Х. Шакуров, Б. С. Алишеров // Вопросы психологии. – 1986. – № 6. – С. 67-76.
4. Balay R. Conflict management strategies of administrators and teachers. // Asian. J. Man. – Cases, 3(5). – 2006. P. 5-24.
5. Holton S. And Now...the Answers! How to Deal with Conflict in Higher Education. // New Direct. Higher Educ. – 1995. – 23(92). – P. 79-89.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ СТРАТЕГІЙ ПСИХОЛОГІЧНИХ ВПЛИВІВ У ПРОЦЕСІ КОНСУЛЬТУВАННЯ ДІТЕЙ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Мельниченко Павло Олександрович
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир.
Науковий керівник – канд. пед. наук
доц. Костюшко Юрій Олексійович

Широке впровадження психології у практику закономірно сприяє розвитку тих її галузей, що традиційно визначаються як методи психологічного впливу (управлінського, пропагандистського, педагогічного, психотерапевтичного), здійснюваного в різних формах (масових, групових, міжособистісних, індивідуальних) за допомогою різних засобів (вербальних і невербальних) і способів (переконання, примусу, нав'ювання, зараження, діалогу). Вплив одночасно може як сприяти розвитку, так і порушувати його. Яким буде результат впливу, головним чином залежить від особистості, що впливає, її психологічної культури. Особливо важливо бути компетентними в цій галузі фахівцям, які виконують професійну діяльність, пов'язану з наданням цілеспрямованого тривалого впливу на людей (психологам, педагогам, керівникам і т.д.).

Серед них одне з найважливіших місць, безумовно, посідають психологи-консультанти. Психологічне консультування є однією з основних форм практичного застосування професійних можливостей психолога в усіх сферах життєдіяльності і, зокрема, у системі освіти. Психологічне консультування у закладах загальної середньої освіти покликане вирішувати психологічні проблеми, що виникають у суб'єктів навчально-виховного процесу. Під час спеціально організованого консультування мають бути виявлені і актуалізовані додаткові психологічні можливості виходу людини з важкої життєвої ситуації. Отже, мета консультативної роботи психолога – виявити причини виникнення проблеми, допомогти людині її вирішити. [4, 151]

У сучасній психологічній літературі психологічний вплив визначається як «процес і результат зміни одним суб'єктом поведінки, психіки іншого суб'єкта» [2, 17], або як «вплив на стан, думки, почуття і дії іншої людини з допомогою винятково психологічних засобів, з наданням їй права і часу відповідати на цей вплив [3, 11]. Для теоретико-методичного аналізу психологічних впливів були використані данні наукових праць з даної проблеми таких учених, як А. Бандура, Е. Берн, О.О. Бодальов, Л.С. Виготський, Е. Гофман, А.Б.

Добрович, Г. Келлі, Г.О. Ковальов, К. Левін, Д. Мід, В.М. Мясичев, К. Роджерс, С.Л. Рубінштейн, О.О. Ухтомський, Е. Фромм, Г. Хоманс, та ін.

Незважаючи на свою актуальність, проблема психологічного впливу ні в психологічній теорії, ні в психологічній практиці не отримала поки належного висвітлення. Чітко виявилось, що категорії і конструкти, раніше розроблені на теоретичному рівні, вкрай важко застосувати для пояснення процесів і явищ, що відбуваються в реальних і природних міжособистісних відносинах, в спілкуванні між живими людьми.

На відміну від західних концепцій у вітчизняній психології впливу основним предметом дослідження є суб'єкт-суб'єктна міжособистісна взаємодія в протиставленні його суб'єкт-об'єктного впливу.

Свій розвиток суб'єкт-суб'єктний підхід отримав в розробленій Г.О. Ковальовим типології міжособистісної взаємодії, основним критерієм якої є ставлення до партнера по спілкуванню як до суб'єкту або об'єкту впливу.

Своєрідність запропонованого автором підходу до характеристики впливу полягає в розробці стратегій психологічного впливу в співвіднесенні з існуючими в психології основними науковими підходами до вивчення сутності людини і її психічної організації.

На основі історико-теоретичного аналізу Г.О. Ковальов виділив три основні парадигми, за допомогою яких намагалися пояснити природу і закономірності психологічних реалій, а також співвідніс їх з наявними підходами в науковому дослідженні та практичному використанні стратегій міжособистісного впливу.

1. Першою в часі і найбільш традиційною є так звана *об'єктна*, або *реактивна*, парадигма, відповідно до якої психіка і людина в цілому (незалежно від конкретних теоретичних установок) розглядалася як пасивний об'єкт впливу зовнішніх умов і їх продукт. У зв'язку з цим найбільш релевантною реактивному підходу виявляється стратегія, умовно позначена як *імперативний* вплив.

Імперативна стратегія міжособистісного впливу - відкритий спосіб впливу, при якому партнер сприймається як пасивний об'єкт впливу.

2. За останні 40 років в психологічному знанні відбувся значний перелом, пов'язаний з відмовою від підходу до людини як до «пасивного реактора». Був висунутий підхід, який стверджує її активність і вибірковість в процесі відображення зовнішніх впливів. Цей підхід позначений Г.А. Ковальовим як *суб'єктний* або *акціональний*. Стратегія впливу в рамках акціональному парадигми визначена як *маніпулятивна*.

Маніпулятивна стратегія міжособистісного впливу – прихований, замаскований спосіб впливу, при якому партнер сприймається як об'єкт впливу, але складний і непередбачуваний.

Незважаючи на визнання активності та індивідуальної вибірковості психічного відображення, що проголошується в рамках даного підходу, при використанні конкретних методів впливу людина насправді так само залишається об'єктом зовнішніх впливів і психічного маніпулювання. Тому, на думку Г.О. Ковальова, імперативну і маніпулятивну стратегії психологічного впливу можна віднести в цілому до одного і того ж одновимірного, *об'єктного, монологічного* погляду на людську природу, де людині в цілому відводиться пасивна роль, де її унікальна сутність знеособлюється.

3. Песимістичному, одновимірному підходу до людини в історії людинознавства протиставлялася оптимістична традиція. Вона заснована на вірі в конструктивне, активне і творче начало людської природи, в початкову моральність і доброту людини, її альтруїстичну і колективістську спрямованість, які виступають в якості передумов і умов спільного існування і виживання людей. Головним в даній доктрині є визнання неповторності та унікальності кожної людини, віра в її позитивне і творче начало, її соціальну спрямованість. На відміну від об'єктного підходу до людини даний напрям Г.О. Ковальов позначає як *особистісний*, або *суб'єкт-суб'єктний*, підхід. Стратегію впливу, яка найбільш відповідає суб'єкт-суб'єктному підходу, Г.О. Ковальов називає *розвиваючої*.

Розвиваюча стратегія впливу – спосіб впливу, при якому люди сприймають один одного як рівноправних суб'єктів спілкування, тому актуалізується потенціал саморозвитку обох партнерів. Основною психологічною умовою реалізації такої стратегії впливу, на думку Г.О. Ковальова, є *діалог*. 1

На наш погляд, в час коли директивна педагогіка поступається свої місцем недирективній, що базується на основі гуманістичної психології, педагогіка гуманістичного спрямування є чи не єдиною парадигмою, де ключовим є створення розвивального простору, який виступає умовою саморозвитку особистості. А у консультативній практиці психолога закладу загальної середньої освіти має переважати розвиваюча стратегія психологічного впливу. Головними факторами в роботі гуманістичного психолога є, перш за все, безумовне прийняття клієнта, підтримка, емпатія, увага до внутрішніх переживань, стимулювання здійснення вибору і прийняття рішень, справжність. Тому робота психолога спрямована, насамперед, на створення сприятливих умов для реінтеграції особистості в процесі терапевтичних зустрічей.

Література

1. Ковалев Г. А. О системе психологического воздействия // Психология воздействия (проблемы теории и практики). М., 1989.
2. Конюхов Н.И. Словарь-справочник по психологии. – М., 1996.
3. Сидоренко Е.В. Личностное влияние и противостояние чужому влиянию // Хрестоматия Психология влияния. СПб.: Питер, 2000.
4. Чаплак Я. Формування професійної культури у майбутніх практичних психологів / Науковий вісник Чернівецького університету: Педагогіка та психологія. –Чернівці: Рута, 2003.– Вип. 221.

ДЕФІНІЦІЯ ВІДХИЛЕНЬ У ПОВЕДІНЦІ

Орлова Владислава Сергіївна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, м. Умань.
Науковий керівник – канд. психол. наук, доцент
Перепелюк Тетяна Дмитрівна

У сучасному суспільстві проблема відхилень поведінки загострюється все більше і більше. Практично щодня всі ми стаємо, так чи інакше, жертвами агресивних проявів або спостерігачами конфліктного спілкування.

Все частіше батьки, вихователі дитячих колективів, вчителі загальноосвітніх навчальних закладів, організатори дитячих осередків, працівники правоохоронних органів зустрічаються з ростом порушень поведінки серед учнів молодшого шкільного віку. На жаль, цій проблемі не приділяється достатня увага в психолого-педагогічній літературі, хоча вона є надзвичайно важливою і потребує свого розв'язання. Адже саме в цьому віці закладаються основні стереотипи поведінки людини. Водночас виявлення основних чинників відхилення поведінки в молодших школярів допомагає не тільки пояснити причини негативних відхилень, а й з'ясувати шляхи корекції [1, с.7-8].

Проблема відхилень у поведінці є педагогічною та соціально-психологічною проблемою. Ця проблема не нова. Вона стосується як учасників освітнього процесу – учнів та педагогів, які внаслідок девіацій окремих дітей не мають змоги повноцінно реалізувати та засвоїти навчальні програми, так і самих девіантів, щодо яких можна говорити про порушення в них психологічного та соціального здоров'я, та їхніх батьків [2, с.8].